

SJEĆANJA NA Mo. A. MILANOVIĆA

Iz mojih sjećanja na pokojnog fra Anđelka

Petar Zdravko Blajić, Split

Maestru A. Milanoviću u spomen Slavko Barišić, Zagreb

Nama bivšim i sadašnjim studentima teologije i polaznicima *Instituta za crkvenu glazbu, mo. A. Milanović* ostat će trajno u dragoj uspomeni kao čovjek, glazbenik, profesor i redovnik s obilježjem izvorne Franjine duhovnosti.

Osoba polifonične duhovne strukture — predstavljao nam se svakim predavanjem diskretno, ali u cjelovitosti profesionalnih i ljudskih kvaliteta. Kao liturgičar-teolog, bistro je pojmove brojnim generacijama u vremenu koje je raznim utjecajima, ponekad i otežavalo orijentaciju službenika oltara u crkvenoj liturgijskoj glazbi, tē stare i uvijek nove umjetnosti.

Njegov govor o liturgijskoj glazbi bio je spontano temeljit i uzvišen, govor znanja i ljubavi — bogatstvo varijacija, od neuma i crkvene povijesti do suvremenih ideja II. vatikanskog sabora... Kod njega smo učili da liturgijska glazba nije dio ukrasnog ceremonijala, a euharistija obredni zakonik, već jedno i drugo živo slavlje mističnog Tijela, koje jednoglasno s Kristom, Glavom i Gospodinom, daje hvalu Ocu nebeskom. Učio nas je da to nije znanje, već vidljivo utisnuti znamen u pečat našeg svećeništva. U tom nauku prepoznali smo zauzeto profesionalno uvjerenje za koje se mo. Milanović osjećao odgovornim do kraja života.

Utihnule su svirale stamenog burdona, ali odjekuje osnovni zvuk crkvenosti, čovječnosti i životnih melodija, za koje u ono vrijeme nismo svi imali dovoljno sluha, ali one odzvanjaju našim pastoralnim poljima, sve više i jače. U toj pastoralnoj jeci pravozvučja pronosi se plemenita težnja da ovu, ponekad sivu, vremenitost uvede u uglazbljeni akordi Radosne vijesti.

Iz našeg sjećanja provire osoba, karakter i smjerna blagost čovjeka, koji je svirao srcem, glasom, mudroču — čitavim bićem. Njegov pjev bio je podrška sazrijevanju mladih naraštaja, dragocjen doprinos pastoralu suvremene pokoncijske Crkve... To treba upisati u neosporne zasluge, častan i originalan doprinos čovjeka koji je živio, radio i trpio za uzvišene ideale zemaljske i nebeske liturgije i bogoštovlja. Za sva dobra koja nam je iskazivao mo. Milanović, u svom dugogodišnjem i nesebičnom radu na Bogoslovnom fakultetu i Institutu za crkvenu glazbu, neka mu Gospodin bude nagrada i radost!

Kad sam došao u Dječjačko sjemenište u Split, školske godine 1954/55, stariji sjemeništari i bogoslovi pričali su o nekom fratra iz samostana Gospe od Zdravlja, kako lijepo pjeva i vodi veliki mješoviti i dječji zbor u kojem pjevaju i splitski sjemeništari mlađeg uzrasta; zvali su toga fratra fra Anđelko. Bogoslovima je i predavao. Čini mi se da sam tada prvi put čuo za fra Anđelka Milanovića, koji će mi kasnije biti profesor na Teologiji u Zagrebu, s kojim ću surađivati, kojega sam poštivao i s kojim sam bio prijatelj do posljednjih njegovih dana.

Čim sam čuo za smrt dragog fra Anđelka odmah sam vijest poslao na radio Vatikan, formulirao je za AKSU koja je toga dana upravo izlazila i za slijedeći broj "Kane". Kako nisam mogao biti na sprovodu u Otoku to sam u "Mariji" objavio poduži iskreni prijateljski nekrolog. Pokojni mo. Milanović bio je, kako sam spomenuo, višegodišnji dirigent u crkvi Gospe od Zdravlja u Splitu, — i to je vrijeme po priznanju mnogih zlatno doba pravoga liturgijskog pjevanja u spomenutoj crkvi, i u Splitu općenito. Mislio sam da će mu samostan, župa ili aktualni zborovođa i pjevači prirediti komemoraciju s misom. Kako je vrijeme prolazilo a ništa se nije poduzimalo odlučio sam na svoju inicijativu i uz podršku nekih štovatelja pokojnog Maestra i nekih splitskih glazbenika to organizirati u kojoj splitskoj crkvi. Dok sam bio izvan Splita samostan je ipak sam organizirao misu u crkvi u kojoj je fra Anđelko kao mladi maestro s ljubavlju pokušao, i dobrim dijelom uspijevao, prenijeti nešto od onoga što je primio kao teoriju i iskustvo od svojih velikih rimskih profesora Casimirija, Reficea i drugih.

Kad sam došao u sjemenište na Šalatu u Zagreb, fra Anđelko je već bio gvardijan u Makarskoj. Ne znam koliko mu je ta služba "ležala", ali sam čuo mnogo kasnije kad sam bio kapelan u Makarskoj, da samostan materijalno nije išao natrag, da je pjevanje u samostanskoj crkvi, često s njegovim solo nastupima, kao i pjevanje u katedralnoj crkvi sv. Marka, imalo svijetlih trenutaka. Njegov odlazak iz Splita poklopio se je sa zatvaranjem sjemeništa i bogoslovije u kojoj je predavao liturgijsko pjevanje. (Splitski zavodi su zatvoreni i neki profesori osuđeni na višegodišnju robiju "jer se daci i studenti odgajaju u ustaškom duhu", a ustvari to je bila osveta i kazna tadašnjem mladom splitskom biskupu i rektoru Teologije dr. Frani Franiću što je najenergičnije zabranio "svećeničko staleško udruženje". (Franić i Milanović bili su kolege sa rimskih studija i do kraja života su ostali veliki prijatelji.) Kao bogoslov u Zagrebu imao sam priliku prvi put vidjeti "uživo" mo. Anđelka Milanovića i to na koru zagrebačke katedrale. Bilo je to tijekom akademske godine 1959/60. I kasnije se je znao pojavljivati na koru. Svi smo mi pjevači primjetili da bi ga mo. Albe Vidaković svaki put vrlo srdačno pozdravio i u kutu katedralnog kora, dok zbor ne bi pjevao, oni bi živo ali potihlo razgovarali. Ta srdačnost odnosa dvaju

svećenika (fratra i "popa"), dvaju kolega iz rimskih dana i klupa i dvaju glazbenika (jer kažu da se takvi rijetko nađu na istoj "valnoj dužini") na sve nas bogoslove pjevače je djelovalo vrlo pozitivno.

Otvaranje *Instituta za crkvenu glazbu* u Zagrebu, ispraznjeno mjesto zborovode u crkvi Gospe Lurdske i posebno posve iznenadna smrt mo. *Albe Vidakovića*, "otvorila su vrata" punog angažmana mo. *Anđelka Milanovića* u Zagrebu, posebno na Teološkom fakultetu i Institutu. Dok je *Vidaković* uvijek bio u nekoj žurbi, — kao da je naslućivao da mu je dano malo dana na raspolaganje, dotle je *Milanović* ostavljao dojam u pojedinim momentima gotovo posve bezbrižna čovjeka, koji ima vremena. U mojoj petoj i šestoj godini teologije liturgijsko pjevanje predavao mi je, dakle, umjesto neprežaljenoga ali ne i uvijek shvaćenog mo. *Vidakovića*, moj "zemljak" mo *Milanović*. Za razliku od *Vidakovića* ponekad bi zakasnio na sat; opravdavao se je i mi smo ga opravdavali tramvajskim gužvama i kašnjenjem (dok je *Vidakoviću* od stana do Fakultetu bilo potrebno tri-četiri minute pješke.) U petom tečaju, u ono vrijeme, na programu je bila glazbena estetika. Sjećam se da je prof. *Milanović* donosio gramofonske ploče i da smo relativno mnogo slušali glazbu, a samu estetiku obrađivao je manje i to prema *Andreisovoj Estetici*. Gotovo na svakom satu našlo se vremena da vidimo kako stvari stoje na prvenstvenoj nogometnoj ljestvici. Znam, naime, da je pok. *Maestru* bio u životu "Dinamo" (odmah) iza "Hajduka", ali kadikad je bilo teško razabrati što mu je bilo ispred "Hajduka". U šestoj pastoralnoj godini pjevali smo sve što ide u svećeničku pjevačku službu. Tu nam je *Milanović* mogao praktično više pokazati, vjerujemo, od *Vidakovića*, jer je imao izrazito prirodno lijep i impostiran glas. (Da nije bio svećenik mogao je postići lijepu pjevačku karijeru.) Kako su tada tek počeli kod nas magnetofoni i kasetofoni to je on za one "tvrđega uha" u razredu preko sata snimao (*Exultet*, predslavlje...), što i ja često radim mojim studentima. Za potrebe zavodskoga liturgijskog pjevanja sa bogoslovskom zajednicom uvježbavao sam njegovu *Pučku misu*, koja mi je "malo mirisala" na naše dalmatinsko-zagorsko, "vlaško" pjevanje; uostalom, tada još nije bilo pučkih misa njegove franjevačke subrača *Glibotića* i *Perana*.

U prigodi svakog dolaska iz Makarske, Ploča i Splita u Zagreb uvijek sam nastojao susresti toga dragog, za mene uvijek jednostavnog i raspoloženog, i kako sam ga ja doživljavao, gotovo posve — upravo djetinjски bezazlenog, bez neke visoke "politike" i čudnih zakulisnih, a gotovo nikad kršćanskih, igara. Dok sam bio na *Papinskom institutu* u Rimu kad bi god pok. *Maestro* došao, posjetio bi nas i okupio. Bio nam je, nekako, kao otac. Vidio sam da on u nama ne gleda nekakve buduće suparnike nego kolege, prijatelje i suradnike. Takvim se je kasnije zaista i pokazao.

Kad me je zamolio da za "Svetu Ceciliju" opišem glazbenički dio proslave u Solinu 1976. zabrinuto me je pitao jesam li ja kao aktivni sudionik mogao utjecati na repertoar. Na samo moje izvješće više je puta javno napominjao, a to je i napisao, da ga potpisuje od riječi do riječi.

Kod svakog susreta me je poticao da pišem; govorio je: "Sada je vrijeme tvoje aktivnosti, skladaj, organiziraj i piši jer imaš vrlo čitak stil". Treba priznati da je malo tko kod nas tako temeljito ušao u srž koncilskih zahtjeva oko uloge glazbe u obnovljenoj liturgiji kao on, o čemu je mnogo pisao na stranicama "Svete Cecilije" a pripremio je i čitavu knjigu — priručnik o toj temi.

U tajništvu *Instituta* i po hodnicima imao sam prilike uvjeriti se kako ga njegovi studenti, uglavnom časne sestre, vole, a kako ih on gotovo svaku po imenu pozna i svake se posebno i nakon mnogo godina po imenu sjeća, kako im prilazi bez kompleksa, jednostavno, uvijek s jednom dozom šale i optimizma. U Splitu i nakon mnogo godina (više od 30) sjećaju ga se kao odlična pjevača, strpljiva zborovode, dirigenta odmjerenih i upravo uglađenih kretanja te neobično lijepe figure, ponosna stasa i koraka. Dok je za svoju subraču bio uglavnom samo fra *Anđelko*, za svoje studente je, kao nekada i *Vidaković*, bio samo *Maestro*, a za zagrebačke glazbenike i kolege profesore na Teologiji i Institutu bio je *Maestro Milanović*. O njegovim stručnim kvalitetama, pedagogu, dirigentu, skladatelju, organizatoru, piscu itd. drugi na drugom mjestu govore. Moje je da istaknem svoj osobni doživljaj pok. mo. *Milanovića* na ljudskoj, kršćanskoj i svećeničkoj razini. Najiskrenije mislim da se je upravo na te tri razine, ljudskoj, kršćanskoj i svećeničkoj, pred Višnjim Suceom pojavio s najvišom ocjenom. A ovo moje sjećanje čini cjelinu s nekrologom što sam ga "na vruće" objavio u listu "Marija".

Dragi fra *Anđelko*, hvala ti za profesorske, suradničke i prijateljske susrete i podrške.

Sjećanje na subrata fra Anđelka Milanovića Vladimir Tadić

Zasluzni član našega samostana i župe Majke Božje Lurdske u Zagrebu, fra *Anđelko Milanović*, dugogodišnji orguljaš i zborovoda u našoj župi, profesor crkvene glazbe, predstojnik Instituta za crkvenu glazbu KBF u Zagrebu, urednik časopisa za duhovnu glazbu "Sv. Cecilija" itd. prešao je u vječnost, za koju je vjerom, životom i radom svjedočio kao divni čovjek — franjevac, svećenik, profesor i umjetnik.

Cijeli njegov život i rad mogao bi se izreći u dvije riječi: bijaše ispunjen franjevačkom dobrotom i ljubavlju prema svakom čovjeku. U njegovu dušu bijahu duboko zasađeni osjećaji ljubavi prema Crkvi, franjevačkom redu i vlastitom narodu. Veliki broj njegove franjevačke, njegovih studenata, pjevača, poznatih umjetnika i njegovih prisnih prijatelja iskrene će duše uvijek priznati te vrijednosti i osobine fra *Anđelkove* duše, koju je urešavala franjevačka iskrenost, jednostavnost, širokogrudnost, po-niznost, ljubav i dobrota.

Mi, njegova subrača u samostanu M. B. Lurdske i člano- vi župe kojima je na srcu lijepo pjevanje, zahvalni smo Bogu da je dragi *Maestro* djelovao uzornim redovničkim životom i radom preko 30 godina svoga svećeničkog života u Zagrebu, gdje je uz dobro pjevanje razvijao kod svih nas, kao i kod svih članova zbora M.